

"неоконсервативних" доктрин, а нових концепцій запропоновано не було, це призвело до "вакууму ідеології".

Список використаних джерел / References:

1. Ortega P. Militarismo en América Latina [Electronic source] / P. Ortega, J.S. Gómez en // Cuadern per a la Solidaritat". – Barcelona, 2010. – № 39: Justicia i Pau. – Access mode : [http://www. Cent re delas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf](http://www.Cent re delas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf) [Abril]. – Actualiz ación sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina / E. Palazuelos // El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial / E. Palazuelos (dir.), Ediciones Akal. – Madrid, 2008. – P. 409–438.
3. Páramo P. Honduras y la mala hora de América Latina / P. Páramo // Nueva Sociedad. – 2010. – № 226. – P. 115–124.

4. Omar V. Balance y desafíos de las izquierdas continentales / V. Omar // Nueva Sociedad. – 2011. – № 234. – P. 46–59.
5. Romano S.M. Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas / S.M. Romano // Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación / M.A. Gandasegui (Hijo), D. Castillo (compiladores). – Clacso y Siglo XXI Editores, México. – 2010. – P. 360–384.
6. Romero C.A. Las secuelas regionales de la crisis en Honduras / C.A. Romero // Nueva Sociedad. – 2010. – № 226. – P. 85–99.
7. Serbin A. América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa? / A. Serbin // Nueva Sociedad. – 2009. – № 219. – P. 145–156.
8. Tokatlian J.G. Una tentación imperial que aún no ha cedido [Electronic source] / J.G. Tokatlian. – 2010. – Access mode : http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html. – [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.

Надійшла до редколегії 15.01.17

A. O.Ткач, соискатель

Открытый международный университет развития человека "Украина"

КРИЗИС ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ В ПЕРИОД ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРАВИТЕЛЬСТВ ДЖ. БУША И Б. ОБАМИ В СТРАНАХ ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКИ

Рассматриваются особенности внешней политики США в Латинской Америке; концептуальное обеспечение внешней политики США, осуществлен сравнительный анализ внешней политики относительно Латинской Америки, проанализированы основные факторы формирования новой внешней политики США.

Ключевые слова: Латинская Америка, внешняя политика США, региональная безопасность, стратегия национальной безопасности, демократическая трансформация.

A. Tkach, Postgraduate (в роздрукованому варіанті PhD student)
Open International University of Human Development "Ukraine"

CRISIS OF FOREIGN POLICY OF G. BUSH AND B. OBAMA IN LATIN AMERICA

In the article features of foreign policy of the USA of relatively Latin America are examined in the article; the conceptual providing of foreign policy is analysed the USA, the comparative analysis of foreign policy of administrations of presidents of relatively Latin America is carried out, the detailed analysis of influence of foreign-policy course of the USA is presented, the basic factors of forming of new foreign policy the USA of relatively Latin America are found out. The article of analysis is includes resolution of long duration aims and corporate strategic planning taking into account correlation of application in space and in time of necessary resources, as activity of the American state that is sent to determination and achievement of long-term aims in a region by means of corresponding facilities. Tracing the events in the western hemisphere at the beginning of the XXI century, it is possible to draw some conclusions. The situation in the region has changed substantially even compared to the 90 years of the last century. Almost simultaneously, the coming to power by democratic means the left orientated presidents in most of Latin America has become an unpleasant surprise for the United States. Most researchers explain this fact by the weakening of the United States in its "backyard", as has long been considered Latin America, due to the fact that of "cold war" end on the planet, all the US efforts directed at establishing its hegemony in globally. This advantage was used by Latin American countries to defend its political and economic independence from powerful northern neighbor.

Keywords: foreign policy of the USA, Latin America, "restart" of relations, international system, international safety, strategy of national safety, democracy.

УДК 340.12

О. І. Ткач, д-р політ. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто основні засади правового регулювання процесів створення та функціонування інститутів громадянського суспільства. Особливу увагу приділено питанню правового регулювання таких інститутів, як політичні партії, громадські організації, професійні спілки тощо. Здійснено комплексну наукову розробку єдиних правових засад діяльності інститутів громадянського суспільства. Розкрито основні підходи, представлені в науці, до визначення громадянського суспільства, встановлено структуру громадянського суспільства і вироблено єдині критерії, яким має відповідати інститут громадянського суспільства. Проведено класифікацію інститутів громадянського суспільства, яку покладено в основу визначення специфіки правового регулювання їх діяльності.

Ключові слова: громадянське суспільство, структура громадянського суспільства, принципи громадянського суспільства, інститут громадянського суспільства, формалізовані інститути громадянського суспільства, неформалізовані інститути громадянського суспільства, громадянська активність, корпоративні норми.

Формування та розвиток демократичної, правової держави в Україні може відбуватися винятково в умовах розвиненого громадянського суспільства. Громадянське суспільство, як одне із ключових понять політології, філософії, соціології, його інституційний вияв у наукових дослідженнях стає поряд із такими категоріями, як демократія і правова держава.

Актуальність визначення статусу та правових засад діяльності волонтерського руху як політичного інституту громадянського суспільства обумовлена цілою низкою причин, головною з яких є підвищення ролі громадян та їх добровільних об'єднань в усіх сферах життєдіяльності людини: політичній, економічній, соціальній, духовній та правовій, оскільки це найпотужніша сила в секторі

громадянського суспільства, ефективна форма організації громадянського суспільства.

Світовий досвід розвитку демократії свідчить, що політичний режим, заснований на принципах народовладдя, не може бути сформований без належного функціонування інститутів громадянського суспільства, що є, в свою чергу, основою правової держави. Конституція України закріплює та гарантує право на об'єднання у різноманітні інститути громадянського суспільства – волонтерський рух як інститут громадянського суспільства, політичні партії, громадські організації, професійні спілки, релігійні організації тощо. Інститути громадянського суспільства все ще перебувають на стадії свого формування, а тому не можуть повною мірою здійснювати громад-

© Ткач О.І., 2017

ський контроль над державною владою. Волонтерський рух в Україні став невід'ємною частиною глибоких соціальних змін у структурі українського суспільства.

Становлення і розвиток волонтерського руху в Україні на сучасному етапі відбувається за рахунок внутрішніх ресурсів та викликів, наприклад, відродження традицій добровільної допомоги, загальнонаціональний кризовий стан українського суспільства внаслідок різких структурних трансформацій, соціально-політичної нестабільності, а також зовнішніх ресурсів, наприклад, привнесені з-за кордону основи інституту міжнародного волонтерства.

Отже, нагальною є потреба у визначенні правового статусу волонтерського руху як інституту громадянського суспільства, формуванні узгодженої системи законодавчих вимог до порядку їх створення та діяльності, розкритті природи корпоративних норм права, що мають служити основним джерелом регулювання відносин між учасниками інститутів громадянського суспільства.

Метою статті є визначення системи єдиних засад діяльності волонтерського руху як інституту громадянського суспільства, розкрити основні підходи, представлені в науці, до визначення громадянського суспільства; з'ясувати структуру громадянського суспільства, визначивши єдині критерії, яким має відповідати інститут громадянського суспільства; провести класифікацію інститутів громадянського суспільства, що має лягти в основу визначення специфіки правового регулювання їх діяльності; дослідити особливості становлення громадянського суспільства в Україні; запропонувати шляхи вдосконалення чинного законодавства України, предметом регулювання якого є порядок створення і діяльність волонтерського руху як інституту громадянського суспільства; визначити особливості правового регулювання діяльності окремих інститутів громадянського суспільства; встановити природу правил поведінки, що встановлюються всередині окремого об'єднання людей і є обов'язковими для учасників такого об'єднання.

Питання становлення та функціонування громадянського суспільства завжди перебували в центрі наукових міждисциплінарних досліджень. До найгрунтовніших праць із зазначених проблем належать дослідження Е. Арато, Г. Арндт, А. Блека, Ю. Габермаса, Е. Гелнера, Р. Дарендорфа, Д. Кіна, Дж. Л. Коена, Р. Патнема, А. Селігмена. Серед вітчизняних вчених, що зробили свій внесок до розв'язання проблем, пов'язаних із еволюцією теорії громадянського суспільства, слід назвати А. Карася, В. Князева, А. Колодій, А. Кочеткова, І. Кравченка, В. Моргуна, А. Одинцову, І. Орлову, А. Солюйова, В. Шинкарука та ін.

Важливий напрям – це дослідження, метою яких є розкриття окремих аспектів взаємозв'язку громадянського суспільства, волонтерського руху як інституту громадянського суспільства з державою. До таких питань у своїх працях зверталися В. Дудченко, С. Кириченко, В. Костицький, В. Литвин, Ф. Рудич, В. Сіренко, В. Степаненко, М. Цимбалюк, Ю. Шемшученко, Г. Щедрова та ін.

Таким чином, погляди на природу громадянського суспільства можуть бути об'єднані за такими підходами: широкий підхід, за яким громадянське суспільство розглядається як етап розвитку суспільства загалом і включає в себе державу як один із його структурних елементів; підхід, за яким громадянське суспільство визначається через протиставлення державі й охоплює всю сферу позадержавних відносин; підхід, відповідно до якого основними сферами суспільного життя є публічна сфера (сфера реалізації загального суспільного інтересу, а тому – сфера функціонування публічної влади), економічна сфера (у якій відбувається реалізація суто

економічних інтересів і розвиток якої є можливим як за умови наявності громадянського суспільства, так і в умовах його відсутності або слабкості), сімейна сфера і, нарешті, громадська сфера, тобто сфера вільної комунікації членів суспільства з метою реалізації певного спільного інтересу, сфера реалізації свободи; підхід, прибічники якого закликають розглядати громадянське суспільство не тільки як сферу відносин, що існує в межах національної держави, але і як глобальнішу сферу, сферу глобального громадянського суспільства; підхід, відповідно до якого громадянським суспільством є будь-які форми комунікації членів суспільства для реалізації певних спільних інтересів – громадських, політичних, економічних та ін. [1, с. 14].

Дослідники Д. Косенко, В. Степаненко визначили, що теоретичним містком, який поєднав неомарксистську концепцію громадянського суспільства та численні його сучасні інтерпретації, а також – зв'язок з актуальною соціальною практикою, стали історико-концептуальні розробки німецького соціального теоретика Ю. Габермаса. Зокрема, становлення громадянського суспільства в Польщі за часів "Солідарності" майже відтворює у своїй спонтанності, множинності голосів та у формуванні нової соціальної ідентичності Габермасову ліберальну модель публічної сфери. Звичайно, таке "відтворення" відбувалось із певними адаптаціями, адже у своїх теоретичних розробках німецький теоретик навряд чи міг уявити виникнення нових форм сфери публічності, що була забезпечена активним розвитком самвидаву та широкою циркуляцією незалежних медіа за відсутності розвиненого ринку, як це було в Польщі на початку 1980-х рр. або мобілізаційних можливостей Інтернету на початку 2000-х рр. та пов'язаних із ними комунікативно-інформаційних особливостей "Помаранчевої революції" 2004 р. та "Революції гідності" 2013–2014 рр. в Україні [2, с. 144].

Волонтерський рух як політичний інститут громадянського суспільства є засобом акумуляції соціального капіталу, потужний інструмент політичного, соціального, культурного й економічного розвитку суспільства, який у ринкових умовах сприяє збереженню балансу в політичних відносинах та їх гармонізації, ефективний засіб об'єднання зусиль громадянського суспільства й органів державної влади щодо врегулювання соціальних проблем. Він є базисною передумовою й основою діяльності більшості громадських організацій, способом зниження соціальної напруги, оскільки державні структури неспроможні задовольняти соціальні потреби громадян. Крім того, волонтерський рух є інструментом збереження власної суверенності, розбудження само-свідомості та самоідентичності українського суспільства, підвищення рівня політичної культури, реактивним механізмом громадянського суспільства подолання деформацій розвитку гібридного політичного режиму, засилля корпоративно-кланових суспільних відносин, налагодження комунікації публічної сфери між владними інституціями і громадянським суспільством.

Фактором інституціоналізації громадянського суспільства в Україні стали протестні майдани, зокрема Євромайдан.

Дослідники вважають необхідним здійснення систематизації інституціональних факторів, по-перше, сприятливих для розвитку самоорганізованої громадянської активності, наприклад, набутий соціальний досвід самоорганізації та волонтерства, мотиваційні орієнтації громадян до самоорганізації, волонтерських і солідаристських практик часто поза організаційними рамками НУО, поширення новітніх електронно-комунікаційних технологій; по-друге, які блокують та перешкоджають

розвитку, зокрема, стійкі суспільно-психологічні ефекти патерналізму у масовій свідомості, розколотість політико-ідеологічних і ціннісних орієнтацій населення країни, переважно за регіональним принципом, формування владних еліт зазвичай за принципом корпоративно-кланової кооптації, глибоке соціально-економічне розшарування, відтворення патрон-клієнтелістських мереж та невеликий прошарок самодостатнього "середнього класу", масовий правовий нігілізм і нерозвинена культура правових контрактних взаємин [3, с. 2].

Проте питання діяльності волонтерського руху як інституту громадянського суспільства, вироблення єдиних принципів, на яких має базуватися законодавче забезпечення їх функціонування, визначення місця правил поведінки, що виробляються самими інститутами громадянського суспільства і поширюються винятково на їх членів, у системі соціальних норм предметом спеціальних наукових досліджень не ставали.

У вироблених політичною наукою підходах до визначення природи громадянського суспільства обґрунтовується, що в основі розуміння інститутів громадянського суспільства мають лежати певні єдині вихідні ознаки, що розкривають їх природу та дозволяють зрозуміти їх роль у суспільному житті. Відповідно, громадянське суспільство визначається через таку сутнісну ознаку, як забезпечення комунікації через спільний інтерес учасників відносин, що реалізується поза сферами родинних відносин і реалізації публічної влади. До сфери таких інтересів слід внести у тому числі інтереси економічні, оскільки активність членів соціуму, спрямована на реалізацію їх спільних економічних інтересів (бізнес-асоціації, об'єднання співвласників, споживчі спілки, форми кооперації тощо), не повинна залишатися поза сферою громадянського суспільства. Адже ідея громадянського суспільства виникла саме як ідея свободи реалізації економічного інтересу. Підґрунтям особистісної свободи громадянського суспільства стала приватна власність, яка, створюючи багато центрів економічної влади, унеможлиблює її централізацію однією особою, групою або партією і врівноважує владу держави. Підхід дозволяє виходити з розуміння громадянського суспільства як сфери вільної комунікації учасників суспільних відносин, в основі якої перебувають не родинні зв'язки, а мета реалізації певних спільних інтересів – політичних, соціальних, економічних, культурних чи іншого характеру – поза інститутами публічної влади [4, с. 243].

Реалізація активної позиції учасників волонтерського руху як інституту громадянського суспільства може здійснюватися поза тими формами, які передбачено чинним законодавством, адже його оновлення може не встигати за появою нових форм громадської активності, а тим паче випереджати її. У такому разі такі неформалізовані види активності будуть залишатися у сфері правового регулювання, оскільки їх учасники можуть розраховувати на судовий захист своїх прав у разі, якщо будуть чинитися перешкоди реалізації їх спільних інтересів, проте вони не будуть здійснюватися винятково у встановлених державою формах [5, с. 2].

Громадянське суспільство може вільно обирати форми свого існування, а тому його інститути можуть бути як формалізованими, тобто такими, що здобули певний, передбачений законодавством, правовий статус у той спосіб, який встановлено офіційно закріпленими нормами права, так і неформалізованими, такими, що засновані на певній стійкій формі спільної діяльності учасників суспільних відносин із метою реалізації певної спільної мети, які при цьому не потребують визнання з боку держави. При цьому до структури громадянського суспільства необхідно залучати не тільки інститути, але

й інші елементи громадянського суспільства, у тому числі ті форми громадянської активності, що перебувають у передінституційному стані або інституціоналізації не потребують, наприклад, волонтерський рух, які можуть проводитися з певних соціально важливих питань – проблеми безпеки руху, вшанування людей похилого віку, участь в інтернет-спільнотах тощо.

Конституція України 1996 р. не оперує поняттям "громадянське суспільство". У завуальованій формі його було проголошено в Декларації про державний суверенітет України від 16.07.90; уперше в новітній історії України термін "громадянське суспільство" наведено в Законі України "Про надзвичайний стан" від 26.06.92. "Цей недолік Конституції негативно позначається на процесі формування громадянського суспільства", – вважає В. Богайчук. До того ж він вважає стратегічно неприпустимою ситуацію, коли держава, проголосивши своє прагнення досягти ідеалів правової держави, не пов'язала це на конституційному рівні із формуванням громадянського суспільства" [6, с. 165].

На підставі Основного Закону України була створена низка законодавчих актів, що регулюють діяльність окремих складових громадянського суспільства або окремі аспекти взаємодії суб'єктів громадянського суспільства, у тому числі волонтерських організацій, із суб'єктами публічної влади. Зокрема, це законодавчо-нормативні акти: "Про всеукраїнський та місцевий референдуми" (03.07.91), "Про об'єднання громадян" (16.06.92) [4, с. 16], "Про інформацію" (02.10.92), "Про свободу совісті та релігійні організації" (23.12.93), "Про звернення громадян" (21.10.96), "Про місцеве самоврядування в Україні" (21.05.97), "Про благодійництво та благодійні організації" (16.09.97), "Про молодіжні та дитячі громадські організації" (01.12.98), "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" (15.09.99), "Про внесення змін до Закону України "Про об'єднання громадян" (11.07.2001), "Про органи самоорганізації населення" (із змінами; редакція від 6.12.2012); Удосконалення нормативно-правового забезпечення організацій громадянського суспільства в контексті підписання Угоди про асоціацію 10 січня 2016 р.

Інституціоналізації руху та організацій сприяли Закони України "Про громадські об'єднання", "Про волонтерську діяльність", Податковий кодекс України (у частині оподаткування неприбуткових організацій), Бюджетний кодекс України (у частині видатків державного та місцевих бюджетів для фінансової підтримки ІГС); постанова КМУ від 05.11.2008 № 976 "Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади".

Розглядаючи розвиток ідей громадянського суспільства в Україні й основні етапи його інституціоналізації, визначимо вплив на подальший розвиток інститутів громадянського суспільства Закону України "Про громадські об'єднання" від 22.03.2012 № 4572-VI (відсутність обмеження для громадських організацій щодо захисту інтересів винятково своїх членів, спрощення державної реєстрації громадських об'єднань, приведення положень про контроль за діяльністю громадських об'єднань до європейських стандартів, спрощення ведення громадською організацією господарської діяльності для реалізації своїх статутних завдань) [2, с. 14].

Публічність інститутів у розумінні третьої статті закону "Про громадські об'єднання" означає, що "громадські об'єднання інформують громадськість" про свої цілі та діяльність. Ці приклади свідчать про викривлення діяльності громадянського суспільства.

5 березня 2015 р. прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законів України (щодо волонтер-

ської діяльності)", у якому враховуються інтереси всіх волонтерських ініціатив та організацій, які залучають до своєї діяльності волонтерів. Згідно з ним, скасовується обов'язкова реєстрація волонтерських організацій в Міністерстві соціальної політики, визнаються неформальні групи, дозволяється індивідуальна волонтерська діяльність, скасовується обов'язкове страхування.

Визначальним на шляху становлення громадянського суспільства має бути відданість загальнолюдським цінностям, у яких втілені потреби й інтереси людства. Провідне значення для всього процесу формування волонтерського руху як інституту громадянського суспільства мають положення про права та свободи людини і громадянина, про їх природний і невідчужуваний характер.

В українському суспільстві поступово формується розуміння важливості належного правового, на конституційному рівні, забезпечення функціонування волонтерського руху як інституту громадянського суспільства. Наголошується, що взаємодія державних інститутів із волонтерським рухом як інституту громадянського суспільства є умовою існування правової демократичної держави.

В основі системи загальних вимог до діяльності інститутів громадянського суспільства мають лежати принципи громадянського суспільства, а саме, відкритість, плюралізм, ініціативність, самоврядність, автономність, громадська відповідальність, спрямованість на досягнення компромісів, на здійснення контролю інститутів публічної влади. Усі формалізовані інститути громадянського суспільства, у тому числі волонтерський рух як інститут створюються з особливим правовим статусом і мають спеціальну правосуб'єктність. Обсяг прав та обов'язків у різних видів об'єднань не збігається. Це пояснюється намаганням закріпити в законодавстві всі права, спрямовані на найефективнішу реалізацію мети створення відповідної організації, і, водночас, не допустити зловживань із їх боку. На рівні чинного національного законодавства України виокремлено три групи актів, що регулюють діяльність інститутів громадянського суспільства: акти, які встановлюють загальні засади діяльності як політичних, так і неполітичних (прибуткових, так і неприбуткових) формалізованих інститутів громадянського суспільства; акти, що врегульовують діяльність формалізованих неполітичних інститутів громадянського суспільства. Вони у свою чергу поділяються на: ті, що регулюють діяльність неприбуткових неполітичних інститутів (відмінною рисою норм, що регулюють діяльність названих інститутів, є їх публічно-правовий характер; цим правове регулювання в зазначеній сфері відрізняється від інших сфер громадянського суспільства, де домінують приватно-правові відносини); акти, що врегульовують діяльність формалізованих прибуткових інститутів громадянського суспільства; акти, які регулюють діяльність політичних формалізованих інститутів громадянського суспільства.

Отже, формуються правові засади діяльності основних формалізованих інститутів громадянського суспільства – волонтерського руху, політичних партій, громадських об'єднань, засобів масової інформації, профспілкових організацій тощо.

Волонтерський рух як інститут особливу увагу приділяє аналізу правових засад регулювання діяльності громадських рад, які є постійно діючими консультативно-дорадчими органами, що створюються при органах державної влади, є інститутом громадянського суспільства, оскільки не належать до апарату держави, члени громадської ради не набувають статусу державного службовця і не входять до складу відповідного органу публічної влади; формуються із предста-

вників інститутів громадянського суспільства на основі форм їх взаємної самоорганізації; не фінансуються із державного чи місцевих бюджетів, не перебувають у відносинах підпорядкування щодо органів державної влади та місцевого самоврядування, не є підзвітними і підконтрольними їм; не можуть бути розформованими за ініціативою органів публічної влади.

Таким чином, існує об'єктивна потреба систематизації нормативно-правових актів, предметом регулювання яких є діяльність волонтерського руху як інституту. Створення єдиної законодавчої бази регулювання відносин, пов'язаних із діяльністю інститутів громадянського суспільства, систематизація нормативно-правових актів дозволить вирішити низку проблем, зокрема: забезпечити реалізацію принципу правової достатності у правовому регулюванні; уніфікувати термінологію; спростити процедури реєстрації та встановлення прозорих і простих процедур легалізації організацій, що є інститутами громадянського суспільства. Оптимальною формою такої систематизації визначено кодифікацію, результатом якої має стати Кодекс законів України про інститути громадянського суспільства.

Правове регулювання, через яке держава може намагатися здійснювати вплив на волонтерський рух як інститут громадянського суспільства, має здійснюватися у чітко визначених межах, здатних забезпечити поєднання та узгодження інтересів як суспільства загалом, представником якого є держава, так й інститутів громадянського суспільства. Таке правове регулювання має обмежитися встановленням у законодавстві таких елементів: порядок утворення та ліквідації таких об'єднань, мета створення, обсяг прав і обов'язків, ступінь контролю з боку державних органів за їх діяльністю, заходи впливу, що застосовуються до них [7, с. 80].

Розуміння корпоративних норм, за яким їх розгляд не зводиться винятково до сфери корпоративного права, тобто права господарських товариств та інших комерційних організацій. Такі відмінності як політичний чи неполітичний характер діяльності, наявність або відсутність мети отримання прибутку, можуть бути підставою для змістовних розбіжностей у нормативному регулюванні відносин за участі волонтерського руху як інституту громадянського суспільства, у той час як спільність природи зазначених утворень (об'єднання з метою досягнення певної мети поза інститутами публічної влади) має бути покладена в основу розуміння характеру правил поведінки, що виробляються такими об'єднаннями і є обов'язковими для їх учасників. Отже, ефективним може стати: поділ корпоративних норм на ті, що мають правовий характер, і корпоративні норми, які регулюють позаправові відносини, відносини, що не охоплюються сферою правового регулювання; розробка критеріїв розмежування локальних і корпоративних актів: локальні акти є актами, що приймаються уповноваженими суб'єктами публічної влади і поширюють свою дію на всіх осіб, що перебувають на певній території (тобто мають місцевий характер дії); корпоративні акти є актами, що приймаються інститутами громадянського суспільства і поширюють свою дію на кожного члена відповідного об'єднання, незалежно від місця його перебування [8, с. 271].

Право може лише встановити межу, у разі перетинання якої воно втрутиться до регулювання суспільних відносин. Зазвичай така межа пов'язана з необхідністю захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Проте доки ця межу не перетнули, відносини перебуватимуть у позаправовому регулюванні.

Отже, розуміння волонтерського руху як інституту громадянського суспільства має ґрунтуватися на певних єдиних вихідних ознаках з іншими інститутами, які

розкривають їх природу і дозволяють зрозуміти їх роль у суспільному житті, а отже волонтерський рух як інститут громадянського суспільства має визначитися через засновану на певному спільному інтересі комунікацію учасників суспільних відносин, що реалізується поза сферою родинних відносин і поза сферою реалізації публічної влади;

Реалізація активної позиції учасників відносин може здійснюватися поза тими формами, які пропонує суспільству держава, адже вона не може встигати за появою нових форм громадської активності, а тим паче випереджати їх. У такому разі такі неформалізовані види активності будуть залишатися у сфері правового регулювання, оскільки їх учасники можуть розраховувати на судовий захист своїх прав у разі, якщо будуть чинитися перешкоди реалізації їх спільних інтересів, проте вони не будуть здійснюватися винятково у встановлених державою формах [9, с. 251].

Таким чином, система загальних вимог до діяльності волонтерського руху як інституту громадянського суспільства базується на власних принципах громадянського суспільства, тобто положеннях, у яких знаходить вираз і конкретизацію сама ідея громадянського суспільства або цінності громадянського суспільства: відкритість, плюралізм тощо, на яких має базуватися діяльність кожного інституту громадянського суспільства як формалізованого, так і неформалізованого; як того, що має комерційний характер діяльності, так і того, що має неприбутковий статус; як створеного із політичного метою, так і того, діяльність якого політичного характеру не має. Держава, визначаючи засади їх правового статусу, не повинна зазіхати на самі цінності громадянського суспільства. Зазначені принципи врегульовують сферу суспільних відносин, яка лише частково перебуває у сфері правового регулювання, а тому тільки в цій частині вони можуть бути забезпечені за допомогою права, а отже другим елементом системи є правові засади діяльності інститутів громадянського суспільства,

що визначають їх правовий статус і не повинні суперечити власним принципам громадянського суспільства. Необхідність проведення систематизації чинних нормативно-правових актів, предметом регулювання яких є діяльність інститутів громадянського суспільства, зумовлена потребою формування системи нормативних вимог, в основі якої – базові цінності громадянського суспільства, розуміння правової природи тих відносин, що виникають між інститутами громадянського суспільства й органами публічної влади, специфіка правового статусу політичних і неполітичних, прибуткових і неприбуткових інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел / References:

1. Про об'єднання громадян : Закон України від 16.06.92 № 2460-XII [Електронний ресурс] : сторінка офіційного веб-сайту Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Косенко Д.В. Інституціалізація сфери політичної відкритості в процесі демократичних трансформацій / Д.В. Косенко // Гуманітарні студії : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – Вип. 26. – С. 142–148.
3. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI.; Про органи самоорганізації населення (зі змінами; ред. від 6.12.2012) : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/>.
4. Косенко Д.В. Політичне відчуження в комунікативній теорії Ю. Габермаса / Д.В. Косенко // Політологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2012. – Вип. 60. – С. 243–251.
5. Удосконалення нормативно-правового забезпечення організацій громадянського суспільства у контексті підписання Угоди про асоціацію... 10.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1702/2/>.
6. Богайчук В.Ж. Проблеми та перспективи становлення громадянського суспільства в Україні / В.Ж. Богайчук // Нова парадигма. – 2007. – Вин. 64. – С. 164–172.
7. Соляр С.П. Корпоративна нормотворчість інститутів громадянського суспільства [Текст] / С.П. Соляр // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2010. – № 4 (63). – С. 80–87.
8. Соляр С. П. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення / С.П. Соляр // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2013. – № 1 (72). – С. 271–279.
9. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практики / В.П. Степаненко. – К. : Ін-т соціології НАН України. – 2013.

Надійшла до редколегії 15.01.17

О. И. Ткач, д-р полит. наук (в роздрукованому варіанті ще і проф.)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ВОЛОНТЕРСТВА КАК ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Осуществлена научная разработка единых основ деятельности институтов гражданского общества. Раскрыты основные представленные в науке подходы к определению понятия гражданского общества, установлена структура гражданского общества и выработаны единые критерии, которым должны соответствовать институты гражданского общества. Проведена классификация институтов гражданского общества, в последующем положенная в основу определения специфики правового регулирования их деятельности.

Ключевые слова: гражданское общество, структура гражданского общества, институт гражданского общества, формализованные институты гражданского общества, неформализованные институты гражданского общества, гражданская активность, принципы гражданского общества, корпоративные нормы.

O. Tkach, Doctor of Political Sciences (в роздрукованому варіанті Dr., Professor)
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FORMATION AND DEVELOPMENT OF VOLUNTEERING AS A CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS

The author has carried out a comprehensive scientific study of common legal framework for the activities of civil society. It is disclosed the basic science presented in the approaches to the definition of civil society. The author has established the structure of civil society and common criteria to be met by the institutions of civil society. In the paper the classification of institutions of civil society is proposed. It is clarified the development of civil society in Ukraine. Formation and development of democratic constitutional state in Ukraine can occur only under conditions of developed civil society. Civil society, as one of the key concepts of political science, philosophy, sociology, its institutional expression in research is next to categories such as democracy and the rule of law. The relevance of determining the status and legal foundations of volunteer movement as a political institution of civil society is stipulated by several reasons. The main one is to increase the role of citizens and their voluntary associations in all spheres of human life: political, economic, social, spiritual and legal, as it the most powerful force in the civil society sector, effective form of organization of civil society.

Keywords: civil society, structure of civil society, institution of civil society, principles of civil society, formalized institutions of civil society, not-formalized institutions of civil society, civil activity, corporate norm.